

ZAIF ESHITUVCHI O'SPIRINLARNING SOTSIAL INTELLEKT DINAMIKASI

Ravshanova Xanifa Akmaljonovna

Toshkent Pediatriya tibbiyot instituti "Ijtimoiy fanlar, pedagogika va
psixologiya" kafedrası o'qituvchisi

ravshanovaxanifa3@gmail.com

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.10215797>

ARTICLE INFO

Received: 21th November 2023

Accepted: 28th November 2023

Online: 29th November 2023

KEY WORDS

Ijtimoiy intellekt, eshitish qobiliyati zaif o'smirlar, ijtimoiy o'zaro ta'sir, hissiy intellekt, inklyuziv muhit, muloqot muammolari, o'smir rivojlanishi, moslashtirilgan aralashuvlar, munosabatlarni shakllantirish, ijtimoiy ko'nikmalar.

ABSTRACT

Ushbu izoh eshitish qobiliyati past o'smirlar o'rtasidagi ijtimoiy intellekt dinamikasining murakkab sohasini o'rganadi, ularning ijtimoiy o'zaro ta'siri va hissiy intellekt o'rtasidagi nozik o'zaro ta'sirni o'rganadi. Tekshiruv eshitish buzilishi kontekstida ijtimoiy aqlni rivojlantirish bilan bog'liq qiyinchiliklar va kuchli tomonlarni o'z ichiga oladi. Empirik tadqiqotlar va psixologik tushunchalarga tayangan holda, izoh eshitish qobiliyati zaif o'smirlarning ijtimoiy vaziyatlarni qanday boshqarishi, munosabatlarni shakllantirishi va muhim ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishi haqida yaxlit tushuncha berishga qaratilgan. Topilmalar ushbu noyob demografiya uchun ijobiy ijtimoiy razvedka natijalarini qo'llab-quvvatlash uchun moslashtirilgan aralashuvlar va inklyuziv muhitlarning ahamiyatini ta'kidlaydi.

Kirish.

Eshitish qobiliyati zaif o'smirlarning ijtimoiy intellekt dinamikasini tushunish inklyuzivlikni rivojlantirish va ushbu demografiya duch keladigan noyob muammolarni hal qilishda hal qiluvchi harakatdir. Ijtimoiy o'zaro ta'sirlar va munosabatlarni samarali boshqarish qobiliyatini o'z ichiga olgan ijtimoiy intellekt, ayniqsa, eshitish qobiliyati buzilgan o'smirlar uchun murakkabdir. Ushbu tadqiqot eshitish qobiliyati zaif o'smirlarda ijtimoiy intellekt rivojlanishining murakkabliklarini ochib berishga, ularning ijtimoiy o'zaro munosabatlariga, munosabatlarning shakllanishiga va hissiy intellektga ta'sir qiluvchi omillarni o'rganishga qaratilgan. Ushbu dinamikaga oydinlik kiritib, biz eshitish qobiliyati past o'smirlarning ijtimoiy farovonligini oshiradigan moslashtirilgan aralashuvlar va qo'llab-quvvatlovchi muhitlarga yo'l ochishimiz mumkin.

Metodologiya:

Ishtirokchilar:

Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari va mahalla fuqarolar yig'inlaridan 13 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan turli xil eshitish qobiliyatiga ega o'smirlar ishga qabul qilindi. Qo'shilish

mezonlari turli darajadagi eshitish qobiliyati va imo-ishora tili yoki koxlear implantlar kabi aloqa usullarini hisobga olgan.

Jarayon:

1. Anketalar va anketalar:

Ishtirokchilar ijtimoiy intellekt, hissiy intellekt va ijtimoiy o'zaro munosabatlar va munosabatlardagi tajribalarini baholovchi standartlashtirilgan so'rovlarni yakunladilar.

2. Kuzatishlar:

Eshitishda nuqsoni bo'lgan o'smirlar o'rtasidagi real hayotdagi ijtimoiy munosabatlarni o'rganish uchun ham ta'lim, ham ijtimoiy muhitda tabiiy kuzatuvlar o'tkazildi.

3. Intervyular:

Ishtirokchilarning bir qismi bilan ularning hayotiy tajribalari, qiyinchiliklari va engish strategiyalari haqida sifatli tushunchaga ega bo'lish uchun chuqur suhbatlar o'tkazildi.

Natijalar:

Ijtimoiy intellekt:

Muloqot usullari: Imo-ishora tilidan foydalanadigan o'smirlar nozik ijtimoiy intellektni namoyish etdilar, koxlear implantlarga ega bo'lganlar esa og'zaki muloqotda noyob qiyinchiliklarga duch kelishdi.

Hissiy intellekt:

O'z-o'zini tartibga solish: Eshitish qobiliyati zaif o'smirlar moslashuvchan hissiy tartibga solish strategiyalarini namoyish etdilar, bu aloqa to'siqlarini engishda chidamlilikni ko'rsatadi.

Ijtimoiy aloqa:

Tengdoshlar dinamikasi: Ijtimoiy o'zaro ta'sir shakllari turlicha bo'lgan, ba'zi ishtirokchilar kichik guruhlarda muvaffaqiyat qozongan, boshqalari esa kattaroq ijtimoiy kontekstlarda kurashgan.

Aloqa shakllanishi:

Do'stlik tarmoqlari: Tadqiqot eshitish buzilishining ijtimoiy munosabatlarga ta'sirini yumshatishda qo'llab-quvvatlovchi do'stlik tarmoqlarining ahamiyatini aniqladi.

Eshitish qobiliyati zaif o'smirlarning ijtimoiy intellekt dinamikasi

Aspekt	Kuzatishlar/natijalar
Aloqa usullari	- Imo-ishora tili foydalanuvchilari nozik ijtimoiy intellektni namoyish etdilar.
	- Koxlear implantlari bo'lgan o'smirlar og'zaki muloqotda qiyinchiliklarga duch kelishdi.
Hissiy intellekt	- Adaptiv hissiy tartibga solish strategiyalari kuzatildi.
	- Aloqa to'siqlarini engishda chidamlilik yaqqol namoyon bo'ldi.
Ijtimoiy shovqin	- Turli xil sozlamalar bo'yicha turli xil ijtimoiy shovqin shakllari.
	- Ba'zilar kichik guruhlardagi o'zaro munosabatlarda ustunlik qilishgan, boshqalari esa kattaroq kontekstlarda kurashgan.

Munosabatlar shakllanishi	- Qo'llab-quvvatlovchi do'stlik tarmoqlari hal qiluvchi rol o'ynadi.
	- ijobiy munosabatlarni rivojlantirishda inklyuziv ta'lim muhitining ahamiyati.

Munozara:

Ta'sir etuvchi omillar:

- Aloqa usullari: Muloqot usullarini tanlash eshitish qobiliyati zaif o'smirlar orasida ijtimoiy intellekt va hissiy tartibga solishga sezilarli ta'sir ko'rsatdi.
- Ta'lim muhiti: Qo'llab-quvvatlovchi resurslarga ega bo'lgan inklyuziv ta'lim sharoitlari rivojlangan ijtimoiy intellekt bilan ijobiy bog'liqdir.

Qiyinchiliklar va chidamlilik:

- Aloqa to'siqlari: Og'zaki muloqotdagi qiyinchiliklar aniqlandi, bu esa xabardorlikni oshirish va foydalanish imkoniyatini oshirish zarurligini ta'kidledi.
- Chidamlilik va bardosh berish: Eshitish qobiliyati past o'smirlar ijtimoiy muammolarni hal qilish uchun moslashuvchan strategiyalarni ishlab chiqishda ajoyib chidamlilikni namoyish etdilar.

Intervensiyaning oqibatlarini:

- Moslashtirilgan qo'llab-quvvatlash dasturlari: Eshitish qobiliyati zaif o'smirlarning o'ziga xos ehtiyojlarini qondirish uchun aralashuvlar ijtimoiy va hissiy rivojlanishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Inklyuzivlikni rag'batlantirish: Ta'lim muassasalari va jamoalar ijobiy ijtimoiy intellekt dinamikasini ta'minlaydigan inklyuziv muhitni yaratishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

References:

1. Brackett, M. A. va Salovey, P. (2006). Mayer-Salovey-Karuso hissiy intellekt testi (MSCEIT) yordamida hissiy intellektni o'lchash. *Psicothema*, 18 (Qo'shimcha), 34-41.
2. Marschark, M. va Spenser, P. E. (2011). Oksford karlarni o'rganish, til va ta'lim bo'yicha qo'llanma. Oksford universiteti matbuoti.
3. Petrides, K. V. va Furnham, A. (2003). Hissiy intellektning xususiyati: his-tuyg'ularni aniqlash va kayfiyatni qo'zg'atishga reaktivlik bo'yicha ikkita tadqiqotda xatti-harakatlarni tekshirish. *Yevropa shaxsiyat jurnali*, 17(1), 39-57.
4. Rieffe, C. va Meerum Terwogt, M. (2006). Bolalarda hissiy kompetentsiyani baholash: madaniyatlararo tadqiqot. *Psixologik baholashning Yevropa jurnali*, 22(3), 216-226.
5. Valter, N. (2018). Bolalardagi ijtimoiy intellekt: o'lchovlar, jinsiy farqlar va bolaning moslashuvi bilan bog'liqliklar. *Psixologiyadagi chegaralar*, 9, 2433. doi: 10.3389/fpsyg.2018.02433